

Саніщук М.А.
*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»
Науковий керівник: канд. екон. наук., асистент Лобунько Ю.В.
Подільський державний аграрно-технічний університет
Кам'янець-Подільський, Україна*

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Актуальність дослідження механізмів державного управління використанням земель сільськогосподарського призначення (ЗСГП) в Україні в контексті європейського досвіду зумовлена необхідністю формування раціональної державної політики використання земельних ресурсів.

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується загостренням правових, політичних, організаційних, економічних, екологічних та соціальних питань, пов'язаних з використанням земельних ресурсів. розпорошеність законодавчих актів та їх невідповідність один одному, наявність різних, іноді протилежних, політичних інтересів, постійна зміна організаційних структур центральних органів виконавчої влади, збільшення кількості порушень земельного законодавства в системі управління ЗСГП, загострення екологічних проблем, соціальне незадоволення діями влади щодо вирішення земельних питань – це неповний перелік тих напрямків, які потребують негайного регулювання з боку держави. Зростає потреба у високопрофесійному, науково обґрунтованому, системному управлінні процесами використання земельних ресурсів на державному, регіональному та місцевому рівнях. Дотепер діючі форми, методи та моделі державного управління у сфері регулювання земельних відносин не задовольняють запити сьогодення, оскільки їх опрацювання виконувалося без деталізації та за відсутності чітких критеріїв правових механізмів регулювання у використанні й охороні земель. Незважаючи на активізацію дослідницьких зусиль стосовно вивчення механізмів державного управління використанням ЗСГП, залишаються невирішеними окремі правові, організаційні, інституційні та структурні аспекти

їх формування. Уточнення потребують сутнісні характеристики трансформації суспільних відносин у сфері використання ЗСПП. Актуальність дослідження визначається насамперед необхідністю створення концепції та стратегії їх реформування, хоча успіх очікуваних перетворень значною мірою залежить від чітко сформульованих цілей, принципів, застосування науково обґрунтованих підходів та моделей реалізації земельної реформи.

За сучасних умов системної трансформації суспільних відносин необхідність формування раціональних механізмів державного управління використанням ЗСПП зумовлена такими чинниками: по-перше, це стратегічні ресурси держави (ураховуючи загострення глобальних проблем продовольчої безпеки, якості харчування й стану розвитку розвитку сільського господарства); по-друге, земельні ресурси формують просторовий базис соціально-економічного розвитку, головний засіб виробництва в сільському та лісовому господарстві; по-третє, земельні ресурси являють собою природну скарбницю мінерально-сировинних ресурсів для розвитку національної промисловості та економіки; по-четверте, це середовище формування національних багатств України, що перебуває під особливою охороною держави. Означене підтверджує важливість та значення регулювання земельних відносин та використання земельних ресурсів, необхідність удосконалення теоретичних і методичних положень щодо управління земельними ресурсами.

У науковій літературі виділяються різні підходи до формування державної земельної політики та управління земельними відносинами, але, на мою думку, вироблення дієвої державної політики в суспільстві майже неможливе без стратегічного планування. Яке базується на реалізації положень програмно-цільового підходу до формування комплексу заходів та способів цільового впливу на визначену сферу управлінської діяльності.

Деякі з науковців наголошують, що актуальність і нагальність використання методів стратегічного планування у сфері використання ЗСПП пояснюється додаткового його раціональністю і глобальною світовою інтеграцією. Стратегічне планування може розглядатися в кількох можливих

варіантах для запровадження в суспільну практику України. Процес формування механізмів державного управління землями сільськогосподарського призначення (МДУ ЗСПП) як підсистема державного регулювання земельних відносин забезпечує можливість поєднати в собі декілька видів управлінської діяльності, а саме: 1) визначення правового режиму ЗСПП; 2) визначення цільового призначення механізму регулювання земельних відносин; 3) довгострокове прогнозування обсягів витрат і зміну якості ґрунтів; 4) комплексне оцінювання встановленого переліку ресурсів і резервів у сфері землекористування до зовнішнього середовища; 5) внутрішня координація, відображена в докладному комплексному плані, на забезпечення досягнення поставлених цілей.

Варто вказати на регламентування повноважень органів публічної влади у сфері державного управління ЗСПП. Найбільш комплексно такі органи узагальнені в Законі України «Про охорону земель», де врегульовано повноваження органів державної влади і органів місцевого самоврядування галузі охорони земель. Спеціально уповноваженими центрами органами виконавчої влади в галузі охорони земель є: 1) центральний орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів; 2) центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів; 3) центральний орган виконавчої влади з питань аграрної політики. З позиції аналізу нормативно-правової бази у сфері державного управління варто запропонувати концептуальний (проєвропейський) підхід до функціонування МДУ ЗСПП (рисунок).

Проголошення в перших законах незалежної України і закріплення в Конституції України право власності українського народу на землю не зайшло адекватного вираження в земельному законодавстві і подальшого розвитку в правовій системі України.

Чинний Земельний кодекс України не відтворює і не розриває положень ст.13 Конституції України щодо реалізації права власності на землю українського народу.

Рис. 1. Процес формування МДУ (ЗСГП)

Цей кодекс закріплює іншу юридичну модель реалізації права власності на землю українського народу. У ч.1 ст.13 Конституції передбачено, що «Земля... та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією».

Водночас у ч.2 ст. 14 Конституції України мова йде про набуття права власності на землю «громадянами, юридичними особами та державою», а у ч.1 ст.142 - про те, що «...земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої

спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад» є «матеріальною та фінансовою основою місцевого самоврядування». Проблематика використання категорії «земля» з позиції господарсько-правового підходу обумовлена сучасними об'єктивними і суб'єктивними соціальними, економічними, демографічними, екологічними, державно-правовими явищами в суспільному житті українського народу, організаційно-правовими проблемами реформування відносин власності на землю і утвердження нового земельного ладу, який би забезпечував для України прогресивний соціально-економічний розвиток, національну, продовольчу й екологічну безпеку, законність і правопорядок у земельних відносинах на основі конституційних засадах права власності на землю українського народу.

У чинному Земельному Кодексі України поняття «земля» як специфічна категорія не визначається. Тому в теорії земельного права, в національній доктрині екологічного й аграрного права це поняття визначається через різні ознаки. Земельні ресурси України є одним із найбільш вагомих економічних активів держави, унікальним за своїми властивостями. Вони забезпечують функціонування економіки та суспільства, є надійною основою соціально-економічного розвитку країни. Серед земель України найбільшу площу займають ЗСГП, які є найбільш цінним ресурсом держави і забезпечують найголовніші потреби суспільства. ЗСГП – це землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури або призначені для цих цілей. До земель цієї категорії належить сільськогосподарські угіддя (рілля. Багаторічні насадження, сіножаті, пасовища, перелоги) та несільськогосподарські угіддя (господарські шляхи і прогони, полезахисні лісові смуги та інші захисні насадження, крім тих, як належить до земель лісогосподарського призначення, землі під господарськими будівлями і дворами, землі тимчасової консервації).

Рационалізація діяльності в системі управління земельним ресурсам на центральному, регіональному та місцевому рівнях можлива за умови наявності

економічних відносин, що базується на сформованому комплексі державної та приватної власності на засоби виробництва та системі ринкових механізмів організації господарювання.

В умовах адміністративних та економічних методів впливу на суб'єкти прав на земельні ділянки. При цьому органи місцевого самоврядування забезпечують первинний рівень надання послуг у сфері землекористування й одночасно визначають і гарантують дотримання правил і процедур землекористування.

Реформування земельних відносин – процес складний. Він охоплює всі галузі економіки та сфери суспільства, тим самим визначаючи роль і місце земельної реформи в загальній системі соціально-економічних перетворень. Завдання врегулювання земельних відносин є одним із найважливіших завдань економічних реформ, що здійснюються в Україні.

Сучасна земельна реформа в Україні покликана вирішити проблеми, пов'язані з державною та приватною власністю на землю, шляхом встановлення оптимального режиму приватизації, створення необхідних умов для розвитку ринку землі, раціонального й ефективного використання земельних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Формування та розвиток державної політики у сфері управління земельними ресурсами України.
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. №2768-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення 15.02.2019).
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. №2254к/96-ВР.
4. Про охорону земель: Закон України від 19 червня «003 р №962-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15> (дата звернення 15.02.2019).
5. Лаврук В. В., Покотильська Н. В., Лаврук О. С. Завдання сучасного землеустрою в системі управління земельними ресурсами та землекористуванням. *Агросвіт*. 2019. № 3. С. 3-10.